

بررسی نیازهای تفریحی بازدیدکنندگان پارک ملی بמו

آمنه نیکبختی^{۱*}، سیدحامد میرکریمی^۲، مژگان میرزایی^۳

۱. کارشناس ارشد محیط زیست دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

۲. استادیار محیط زیست دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

۳. کارشناس ارشد محیط زیست دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۹/۱۳-تاریخ تصویب: ۱۳۹۲/۱۲/۱۷)

چکیده

پژوهش حاضر حاصل یک سال مطالعه میدانی است که برای ارزشیابی نیازهای تفرجگاهی بازدیدکنندگان پارک ملی بمو انجام شد. پارک ملی بمو پتانسیل‌های طبیعت‌گردی بالقوه از نظر محیطی و طبیعی برای جذب طبیعت‌گرد دارد که باید در برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای از این توانایی‌ها بهره‌جست. در این پژوهش از روش کلاسون که یکی از متداول‌ترین روش‌های بررسی تفرجگاه‌هاست و برای ارزشیابی انواع سیستم‌های تفریحی به کار گرفته می‌شود برای آگاه شدن از نظر مردم بهره‌گرفته شد و با تنظیم پرسشنامه‌هایی بررسی شد. پرسشنامه با تعداد ۱۹ سؤال تنظیم و با تکمیل ۲۲۵ نسخه از آن از طریق توزیع و مصاحبه حضوری به مدت یک سال از اردیبهشت ماه ۱۳۹۰ تا اواخر خردادماه ۱۳۹۱ به طول انجامید. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اغلب بازدیدکنندگان خواستار بهبود ساختارهای زیربنایی و تسهیلات رفاهی در منطقه هستند. بیشتر بازدیدکنندگان در رده سنی ۲۵ تا ۳۵ سال قرار دارند و اغلب آن‌ها در فصول بهار و تابستان از این پارک بازدید می‌کنند. استفاده‌کنندگان غالباً به صورت گروهی به پارک می‌آیند. حفظ حالت طبیعی پارک، نبودن تأسیسات و تسهیلات مناسب و نبودن امکانات کافی در پارک تأییدشده اغلب افراد بازدیدکننده بوده است. برای بهبود امکانات پارک اکثر بازدیدکنندگان مایل به پرداخت ورودیه هستند.

کلیدواژه‌گان: بازدیدکنندگان، بمو، پارک ملی، روش کلاسون، نیازهای تفریحی.

۱. مقدمه

مقررات قوی‌تری اعمال شود و سرانجام در سال ۱۳۵۰ به پارک ملی تغییر نام داد. پارک ملی بمو پتانسیل‌های طبیعت‌گردی بالقوه از نظر محیطی و طبیعی برای جذب طبیعت‌گرد دارد که باید در برنامه‌ریزی‌های منطقه‌ای از این توانایی‌ها بهره جست. خدمات تفرجگاه‌ها از طریق امکانات و تسهیلاتی ارائه می‌شوند که در هر منطقه متناسب با موقعیت و اهداف آن متفاوت است. به موازات افزایش بازدیدکنندگان از تفرجگاه‌ها باید ظرفیت و امکانات تفرجی نیز گسترش یابند. افزایش استفاده از تفرجگاه‌ها در صورتی ادامه می‌یابد که سطح تفرجگاه و امکانات و تسهیلات آن نیز افزایش یابد. بدیهی است در تمایل بازدیدکنندگان برای استفاده از یک تفرجگاه و علت ترجیحی آن‌ها عوامل زیادی مؤثر است و برای حفظ تقاضا باید این عوامل در نظر گرفته شوند. عرضه تفرجگاه‌ها از نظر کمیت و کیفیت مطلوب، هزینه‌های دسترسی، ورودیه و به‌طور کلی، هزینه تفرج از عوامل مؤثر در کاهش یا افزایش تقاضاست. عرضه امکانات تفرجگاه‌های مختلف با یکدیگر متفاوت است. به‌علاوه نوع فعالیت‌های تفرجی نیز در پارک‌ها و مناطق مختلف با یکدیگر فرق می‌کند. (Majnoonian, 1974) این تفاوت‌ها سبب می‌شود تقاضای تفرجی بین کانون‌های مختلف تفرجگاهی تقسیم شود و هر یک از مناطق متناسب با عرضه و شرایط و خصوصیات تفرجگاهی، تقاضای تفرجگاهی ویژه خود را داشته باشند. عرضه امکانات تفرجگاهی تابع طراحی تفرجگاه که آن هم برحسب اهداف هر منطقه تفاوت دارد است. تمایز آشکار تفرجگاه‌های شهری، میان‌شهری و خارج از شهر تنها در خصوصیات فیزیوگرافیک، سطح دست‌نخورده‌گی، وسعت زون تفرجگاهی نسبت به کل منطقه، فاصله دسترسی، زمان استفاده و نوع فعالیت‌های تفرجی نیست بلکه طرح‌ریزی و نوع امکانات و تسهیلات تفرجگاهی یکی از وجوه اختلاف آن‌ها به شمار می‌آید (Mayguni et al., 2009).

۲. مواد و روش‌ها

۱.۲. منطقه مطالعه شده

پارک ملی بمو تقریباً در منتهالیه شرقی اقلیم مدیترانه‌ای

آلودگی شهرهای بزرگ و فشار روانی و اجتماعی ناشی از زندگی صنعتی بر انسان‌های شهرنشین، محیط‌های ساکت، آرام، دلپذیر و متنوع برای گذران اوقات فراغت را ضروری می‌کند. فعالیت طبیعت‌گردی با نگرش محیط‌زیستی و حفاظت از محیط‌زیست و گونه‌های گیاهی و جانوری، تالاب‌ها و جنگل‌ها می‌تواند این مکان‌ها را به مأمی برای آن‌ها تبدیل کند. دستیابی به این هدف در شرایطی حاصل می‌شود که ضمن نگرش جامع و چندبعدی به نظام طبیعت‌گردی، ضرورت‌ها و نیازهای این فعالیت درک شود و در جهت تأمین آن‌ها تلاش شود. یکی از جنبه‌های قابل تأکید پارک‌های ملی بهره‌وری تفرجگاهی از اراضی مناسب آن به شمار می‌رود. پارک‌های ملی علاوه بر شمار زیادی از کارکردهای خود در اکثر کشورهای در حال توسعه نقش مهمی در ترویج طبیعت‌گردی دارند (Majnoonian, 1997). توسعه فیزیکی برای استفاده‌های تفرجگاهی و طبیعت‌گردی به‌منزله بخشی از برنامه مدیریت و توسعه پارک‌ها در فرایند طرح‌ریزی آن‌ها به شمار می‌رود و در حال حاضر با شدت و ضعف متفاوتی در همه پارک‌ها و مناطق جهان مطرح است (Majnoonian, 1998). ترغیب طبیعت‌گردی در مناطق حفاظت‌شده به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌تواند بلافاصله آن‌ها را به درآمد برساند و این کشورها را نسبت به اهمیت مناطق طبیعی خود واقف سازد و برای حفاظت از میراث‌های فرهنگی و طبیعی برانگیزد (Majnoonian, 2000). تجزیه و تحلیل مناطق تفرجی از نقطه‌نظر اقتصادی و اجتماعی و بررسی کامل خواسته‌های مردم همچنین ارائه نتایج این پژوهش‌ها برای مدیریت بهتر طبیعت‌گردی در مناطق حفاظت‌شده یک ضرورت است. یکی از این نواحی که پتانسیل‌های طبیعت‌گردی زیادی دارد پارک ملی بمو است که در این پژوهش بررسی شده است. پارک ملی بمو یکی از مناطق تحت حفاظت سازمان محیط‌زیست است که ابتدا در سال ۱۳۴۱ با وسعت بیش از یکصد هزار هکتار به‌عنوان منطقه نمونه انتخاب و حفاظت شد. در سال ۱۳۴۶ مساحت آن به نصف تقلیل داده شد و به منطقه حفاظت‌شده تبدیل شد تا برای حفاظت از آن ضوابط و

زرقان و آمار هجده ساله ایستگاه کلیماتولوژی باجگاه و با توجه به تقسیم بندی اقلیمی این ناحیه اقلیم نیمه خشک با تابستان های گرم و خشک و زمستان های سرد و مرطوب دارد. پارک ملی بمو با توجه به آمار آب و هوایی و منحنی تغییرات حرارتی- رطوبتی و وجود شش ماه و نیم آب و هوای خشک جزء مناطق آب و هوایی نیمه بیابانی خفیف تا مدیترانه ای گرم است (Eternal City Pars Consulting Engineers, 2008).

۳.۲. پوشش گیاهی و حیات جانوری

پارک ملی بمو به علت واقع بودن در قسمت جنوبی سلسله کوه های زاگرس و وضعیت خاص توپوگرافی و اقلیمی و برخورداری از بارش مناسب باران و برف پوشش گیاهی مطلوبی دارد که بر اثر حفاظت مستمر در مدت زمان بیش از ۳۰ سال به حد کلیماکس رسیده است. به علت وجود گونه های متعدد گیاهان خصوصاً گیاهان کمیاب و نادر یکی از مهم ترین باارزش ترین ذخیره گاه های ژنتیکی کشور محسوب می شود با توجه به وسعت نسبتاً خوب و تغییرات ارتفاعی وجود کوه ها و دشت های متعدد و شرایط مختلف آب و هوایی در این منطقه و بر حسب ارتفاع و شیب، جهت و نوع خاک که عوامل مؤثر در به وجود آمدن اجتماعات و تیپ های گیاهی هستند گیاهان گوناگونی در این پارک رویش می کنند (Eternal City Pars Consulting Engineers, 2008).

۴.۲. روش مطالعه

جمع آوری اطلاعات در این پژوهش با استفاده از روش های میدانی، کتابخانه ای و پرسشنامه انجام شده است. بررسی نیاز بازدیدکنندگان پارک ملی بمو به وسیله پرسشنامه انجام شده است. برای این بررسی از روش کلاسون که یک روش اقتصادی- اجتماعی است استفاده شد. کاربرد این روش فقط درباره پارک ها و تفرجگاه های خارج از شهر است. پارک هایی که برای دسترسی به آن نیاز به صرف هزینه و زمان است و هدف بازدیدکنندگان تفرج و گردش در طبیعت است (Majnoonian, 1974). این روش قدیمی ترین روش ارزش گذاری غیربازاری است که در مطالعات تجربی به صورت گسترده ای استفاده می شود. این روش بر ارزش های فردی کالای زیست محیطی که در

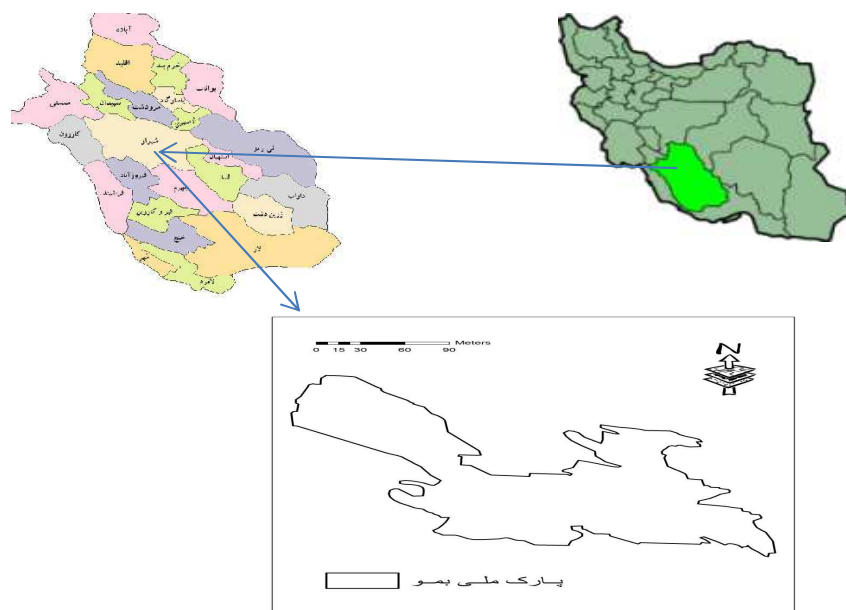
گرم و خشک قرار گرفته و متوسط بارندگی سالانه آن حدود ۴۰۰ میلی متر است (Farhangdareshuri, 1983). پارک ملی بمو با وسعت حدود ۴۸۰۰۰ هکتار و با طول محیطی تقریباً ۲۰۰ کیلومتر در شمال شیراز و در فاصله بسیار نزدیک با این شهر و حتی می توان گفت در مجاورت شهر شیراز قرار گرفته است. و بین مدارهای ۲۹ درجه و ۳۶ دقیقه و ۲۴ ثانیه و ۲۹ درجه و ۵۳ دقیقه و ۱۲ ثانیه عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۵۴ دقیقه و ۱۲ ثانیه طول شرقی واقع شده است. جاده شیراز- مرودشت این پارک را به دو قسمت شرقی (با وسعت حدود ۳۶۰۰۰ هکتار) که بخش عمده پارک را تشکیل می دهد و غربی (با وسعت حدود ۱۲۰۰۰ هکتار) که هم اکنون به علت تجاوزات و تصرفات غیرقانونی اهالی ساکن حاشیه پارک و ارگان های مختلف نظیر سپاه پاسداران و وزارت مسکن ارزش زیستگاهی خود را از دست داده و حیات وحش در آن نابود شده است تقسیم می کند. این پارک مثل اکثر مناطق استان فارس در امتداد سلسله جبال زاگرس واقع شده است. بلندترین نقطه پارک بمو قله کوه بمو است که ارتفاعی حدود ۲۶۶۱ متر دارد و پست ترین نقطه آن دشت های حاشیه ای پارک با ارتفاع حدود ۱۶۵۰ متر است.

۲.۲. ویژگی های اقلیمی و محیط زیستی

جریاناتی که در فصل سرد استان فارس و منطقه بمو را تحت تأثیر قرار می دهد از اواخر آبان ماه هر سال تا اواسط فروردین ماه این منطقه را تحت نفوذ خود قرار می دهد. اکثر این جریانات رطوبت دارند و سبب بارش در مناطقی می شوند که در مسیر آن ها قرار دارند. مرکز اصلی تشکیل جریانات زمستانه در مرکز پرفشار سیبری و آروس است. منطقه بمو با توجه به ارتفاعی که دارد معمولاً تحت تأثیر توده های مدیترانه ای غیرمستقیم که از شاخه های توده های قطبی است قرار می گیرد و در نتیجه در تمام طول زمستان بعضاً در ارتفاعات آن برف مشاهده می شود همچنین جریان مستقیم مدیترانه ای با توجه به اینکه منطقه بمو تقریباً در مرکز و شمال استان فارس واقع شده است و در انتهای رشته کوه های زاگرس است نقش عمده ای در نوع آب و هوای منطقه دارد. با توجه به آمار هواشناسی هر ساله ایستگاه سینوپتیک شیراز و آمار هفت ساله ایستگاه کلیماتولوژی

تناسب شرایط و امکانات شیوه خاصی را برای دستیابی به معیارها و نیازهای تفرجگاهی مردم به کار می‌گیرند. در روش هزینه سفر پس از جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه و پرسشنامه، تقاضا برای تفرجگاه‌ها بر مبنای تعداد بازدیدها در طول سال از یک تفرجگاه و هزینه‌های سفر، درآمد و مشخصات اقتصادی-اجتماعی افراد تعیین می‌شود (Lee & Han, 2002).

هزینه‌های سفر مصرف‌کنندگان آن کالا آشکار می‌شود تکیه دارد (Dehghanian, 2003). مزیت منحصر به فرد این روش این است که این روش بیشتر مبتنی بر داده‌های واقعی است تا فرضی، به همین دلیل قادر است مقادیر واقعی را ارائه کند (Dehghanian, 2007). تاریخچه ارزیابی تفرجگاه‌های جهان بیانگر استفاده از روش‌های مختلفی است که هر یک از این روش‌ها به

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی پارک ملی بومو

سطح معناداری آزمون برابر با ۰/۰۵ باشد برابر ۱/۹۶ (است).

P: احتمال وجود صفت

q: احتمال وجود نداشتن صفت

d^2 : خطای نمونه‌گیری یا سطح احتمالی مورد نظر درجه اطمینان (۰/۰۵) (Mahdavi, 2003).

۶.۲. نحوه تنظیم پرسشنامه

پرسشنامه استفاده شده برای گردآوری اطلاعاتی که ویژگی‌های خاصی دارد با توجه به سؤالات و موضوع مطالعه شده طراحی شده است. بنابراین، طرح سؤالات جهت رسیدن به اهداف پژوهش است. ویژگی‌های پرسشنامه عبارت‌اند از:

۱. سؤالات پرسشنامه به صورت گزینه‌های چندجوابی و بسته تهیه شده است. اکثر سؤالات ۵ گزینه پاسخ دارد که براساس طیف لیکرت است که هر

۵.۲. جامعه آماری و تعیین حجم نمونه

جامعه آماری مطالعه شده در این پژوهش عبارت‌اند از طبیعت‌گردانی که به قصد تفرج به پارک ملی می‌آیند، به منظور انتخاب نمونه از بین طبیعت‌گردان طی یک هفته برآوردی از میزان ورود طبیعت‌گردان به این ناحیه از مسئولان مرتبط به دست آمد و سپس با توجه به تعداد افراد بازدیدکننده و استفاده از فرمول کوکران تعداد ۲۲۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد.

روش کوکران از فرمول زیر تبعیت می‌کند:

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2} \quad \text{رابطه (۱)}$$

$$1 + \frac{1}{n} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)$$

n: حجم نمونه مورد نیاز

N: تعداد کل جامعه آماری (۲۷۰۰)

t^2 : درصد احتمال صحت گفتار (که در اینجا وقتی

دست آید. با توجه به مطالب فوق روایی عبارت است از تفاوت حقیقی بین اندازه‌گیری‌های مختلف و اشتباهات تصادفی و ثابت را در بر نخواهد داشت (Taleb, 1990). سنجش روایی طیف لیکرت براساس ضوابط درونی است یعنی برای حذف گویه‌های نامناسب هر یک از گویه‌ها در ارتباط گذاشته می‌شود و از روی میزان هماهنگی و همبستگی با سایر گویه‌ها تشخیص داده می‌شود. ابزار سنجش (پرسشنامه‌ها) در پژوهش حاضر در دو مرحله پژوهش مقدماتی و نهایی از نظر سنجش روایی بررسی شده و از روش ضریب آلفای کرونباخ که مبتنی بر مناسب‌ترین همبستگی گویه‌هاست و ضریب روایی کل طیف را مشخص می‌کند استفاده شده است. بدین منظور از برنامه SPSS استفاده شده است که این برنامه علاوه بر محاسبه ضریب آلفا (روایی کل طیف) موقعیت تک تک گویه‌ها را در جهت نقش آن‌ها در کاهش یا افزایش ضریب کل مشخص می‌کند. بدین ترتیب گویه‌های نامناسب که حذف آن‌ها سبب افزایش ضریب روایی کل طیف می‌شود مشخص می‌گردد. در این صورت معیار ضریب آلفا هر چه به ۱ نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده روایی پرسشنامه و در نتیجه اتفاق نظر بین پاسخ‌دهندگان است با توجه به اینکه امروزه در اکثر پژوهش‌ها برای محاسبه پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده می‌شود در این مطالعه نیز از این روش برای محاسبه پایایی پرسشنامه استفاده شده است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌ها به کار می‌رود. برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است که میزان آن ۰.۷۷. به دست آمد. همان‌طور که استنباط می‌شود ضریب روایی به‌دست‌آمده برای پرسشنامه‌ها در حد بالاست و این موضوع نشان‌دهنده این است که همبستگی درونی بین متغیرها برای سنجش مفاهیم مورد نظر مناسب است. بدین ترتیب می‌توان گفت که پژوهش ما از قابلیت اعتماد و یا روایی برخوردار است. در پژوهش‌های مقدماتی ۳۰ پرسشنامه تهیه و از ۳۰ نفر تست شد. در این مرحله از طیف آزمون روایی به عمل آمد و در نتیجه اصلاحات جزئی که لازم بود انجام گرفت و گویه‌های دیگر جایگزین آن و برخی گویه‌ها نیز اصلاح شدند.

یک برحسب شدت و ضعف مورد سؤال تفاوت دارد. علت استفاده از پرسشنامه بسته هدایت پاسخ‌دهنده به جواب‌های مرتبط و پیشگیری از انحراف پاسخ‌گو از موضوع پژوهش است. همچنین این امر موجب تسهیل در تحلیل پاسخ‌ها و جمع‌بندی آن‌ها در راستای نتیجه‌گیری لازم برای پاسخ به سؤالات خواهد شد.

۲. تا حد امکان سعی شده است ارتباط سؤالات با متغیرها و نتیجه‌های ترکیبی و بالاخره شاخص‌های مورد نظر در پژوهش مشخص شود. به طوری که برای پژوهشگر روشن شود که از طریق کدام یک از سؤالات داده‌های مورد نیاز را برای کدام یک از شاخص‌ها به دست آورد.

۳. گزینه‌ها به گونه‌ای انتخاب شده که پاسخ‌دهنده را از هدایت به سوی گزینه آریبی باز دارد و سعی شده است حتی‌الامکان پاسخ به گونه‌ای طرح شود که از موضع‌گیری‌های غلط اجتناب شود.

با توجه به توزیع پرسشنامه‌های مقدماتی سعی شد سؤالاتی که نامفهوم بود به شکل دیگری بیان شود که درک آن برای همه یکسان باشد و نیز قابل فهم برای همه باشد و نیز بعضی گزینه‌های نامفهوم حذف شود یا تغییر کند.

۷.۲. سنجش روایی و اعتبار پرسشنامه

۱.۷.۲. تعیین روایی پرسشنامه

هدف شیوه‌های مختلف جمع‌آوری اطلاعات (از فیش گرفته تا مصاحبه و یا مشاهده) تهیه قراین و داده‌های قابل اعتماد درباره موضوعات مورد نظر در پژوهش و طرح مطالعه است. ولی میزان کارایی و درجه اعتماد هر یک از شیوه‌ها از جامعه‌ای به جامعه دیگر و از موضوعی به موضوع دیگر متفاوت است پژوهشگر با طرح اهداف و یا تعیین متغیرها درصدد است که به واقعیاتی دست یابد و یا به دلایلی از شیوه‌هایی استفاده کند که تا حد زیادی بتواند واقعیت مزبور را به صورت اعداد، ارقام و قراین در اختیار وی قرار دهد که در نتیجه می‌توان گفت شیوه‌های مزبور روایی است. بنابراین، هر ابزار اندازه‌گیری به آن درجه روایی دارد که تفاوت‌های مشهود در نمره به افراد گروه‌ها و موقعیت‌ها باشد یا اگر فرد، گروه یا موقعیت معینی را به کرات بسنجد، نتایج یکسانی از این ارزیابی‌ها به

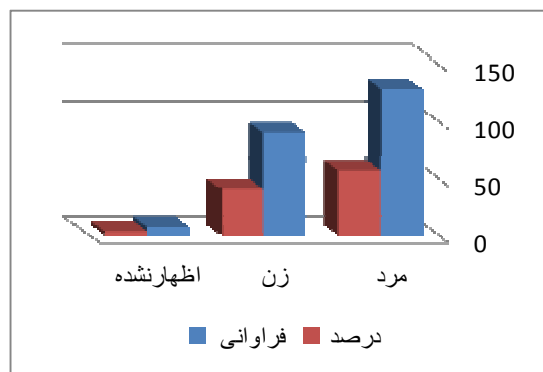
متناسب با موضوع و یافته‌های پژوهش می‌توان به کار برد. در این پژوهش از روش‌های آماری توصیفی-تحلیلی و روش کلاسون استفاده شده است. از آن جایی که گردشگری به‌نوعی مدیریت مردم تلقی می‌شود بنابراین، بایستی تعداد ترکیب افراد، الگوی بازدید، زمان بازدید، بعد مسافت و سطح بازدیدکنندگان معلوم و حداقل اطلاعات لازم در این زمینه کسب شود. به‌منظور آگاهی‌یافتن از نظرات و انگیزه‌های اصلی طبیعت‌گردان از سفر به پارک ملی بوم و شناخت خواسته‌های آن‌ها سؤالاتی طرح شد که با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی بررسی شدند. بررسی این سؤالات نتایج زیر را به دست داد:

۱.۳. جنسیت پاسخ‌دهندگان

به‌منظور ارزیابی وضعیت جنسیت بین پاسخ‌گویان جدول ۱ تشکیل شد.

جدول ۱. توزیع پاسخ‌گویان برحسب جنس

جنس	فراوانی	درصد
مرد	۱۲۸	۵۶/۹
زن	۹۰	۴۰
اظهار نشده	۷	۳/۱
جمع	۲۲۵	۱۰۰

شکل ۲. توزیع پاسخ‌گویان برحسب جنسیت

۲.۳. وضعیت سنی پاسخ‌دهندگان

با توجه به نتایج مشاهده می‌شود که گروه سنی کمتر از ۱۵ سال با صفر درصد در پایین‌ترین رده سنی و گروه سنی ۲۶ تا ۳۵ با ۳۴/۶ درصد در بالاترین رده قرار داشته‌اند.

ضریب آلفای کرونباخ^۱

به‌منظور ارزیابی روائی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که فرمول آن به شرح زیر است:

$$\alpha = \frac{N \cdot \bar{r}}{1 + (N - 1) \cdot \bar{r}} \quad \text{رابطه ۲}$$

در این فرمول N تعداد متغیرها و $\bar{r}$ میانگین همبستگی درون متغیرهاست. همان‌طور که در فرمول مشاهده می‌شود اگر تعداد متغیرها افزایش یابد آلفا نیز افزایش خواهد یافت و همچنین اگر میانگین همبستگی درونی متغیرها نیز کاهش پیدا کند آلفا نیز کاهش خواهد یافت. به عبارت دیگر فرمول مذکور با آلفا و میانگین همبستگی متغیرها نسبت مستقیم دارد. اگر همبستگی درونی متغیرها زیاد باشد به‌طور شهودی واضح است که آن‌ها از یک ساختار اساساً یکسانی اندازه‌گیری شده‌اند که این همان پایایی خوب یا پایایی بالاست (Roknodineftekhari & Mahdavi, 2006).

۲.۷.۲. تعیین اعتبار پرسشنامه

مفهوم اعتبار به این پرسش پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد. بدون آگاهی از اعتبار ابزار اندازه‌گیری نمی‌توان به دقت داده‌های حاصل از آن اطمینان داشت. برای تعیین اعتبار پرسشنامه روش‌های متعددی وجود دارد که یکی از این روش‌ها اعتبار محتواست. اعتبار محتوای یک آزمون معمولاً توسط افرادی متخصص در موضوع مطالعه شده تعیین می‌شود (Madhusi & Niazi, 2010). بنابراین، برای تعیین اعتبار محتوای این پرسشنامه‌ها نیز از چند تن از اساتید صاحب نظر، نظرخواهی شد و پرسشنامه‌ها مورد تأیید آن‌ها قرار گرفتند. از برخی روش‌های آماری توصیفی مشتمل بر جدول‌های توزیع فراوانی، پارامترهای آماری در توزیع کیفی و نمودارها در جمع‌بندی و تحلیل اطلاعات به‌دست‌آمده از پرسشنامه استفاده شده است.

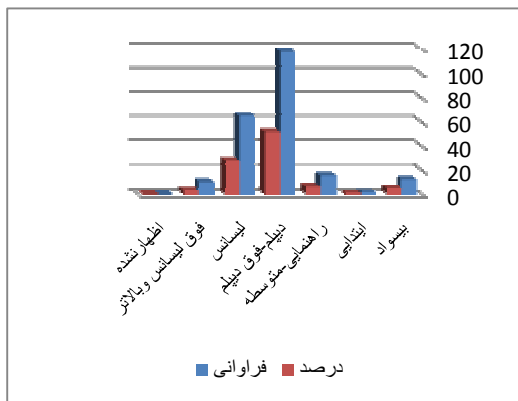
۳. نتایج

چگونگی تحلیل یافته‌های پژوهش یکی از مراحل اصلی هر پژوهش است. برای این کار روش‌های مختلفی

1. Cronbach Alpha

جدول ۲. توزیع پاسخ‌گویان بر حسب سن

طبیعت‌گردان	سن پاسخ‌گویان	فراوانی	درصد
	> ۱۵	۰	۰
	۱۶-۲۵	۵۰	۲۲/۳
	۲۶-۳۵	۷۷	۳۴/۶
	۳۶-۴۵	۵۳	۲۳/۷
	۴۶-۵۵	۷	۳/۱
	< ۵۵	۵	۲/۳
	اظهاری نشده	۳۳	۱۴/۶
	جمع	۲۲۵	۱۰۰

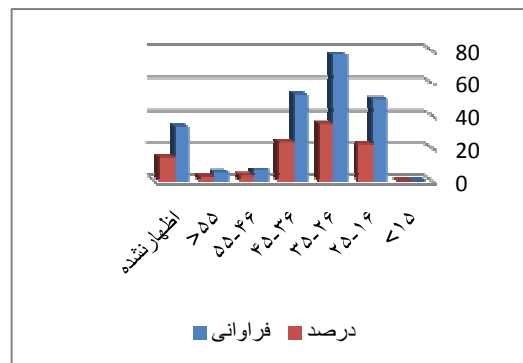
شکل ۴. وضعیت تحصیلی پاسخ‌دهندگان

۴.۳. وضعیت تأهل

از تعداد پاسخ‌گویان از نمونه طبیعت‌گردان ۵۶ درصد متأهل، ۳۱/۵ درصد مجرد و ۱۲/۵ درصد اظهار نشده است.

جدول ۴. وضعیت تأهل پاسخ‌گویان

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
متأهل	۱۲۶	۵۶
مجرد	۷۱	۳۱/۵
اظهاری نشده	۲۸	۱۲/۵
کل	۲۲۵	۱۰۰

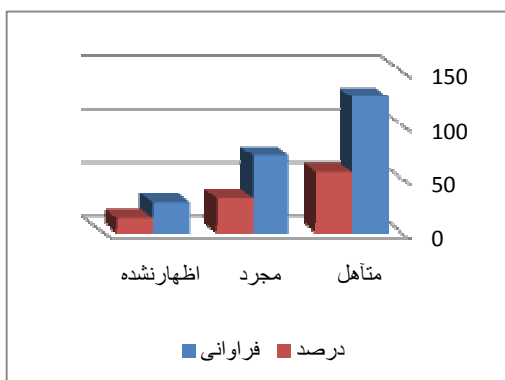
شکل ۳. وضعیت سنی پاسخ‌دهندگان

۳.۳. وضعیت تحصیلات پاسخ‌دهندگان

ارزیابی وضعیت تحصیلات پاسخ‌گویان در ۶ رده بی‌سواد، ابتدایی، راهنمایی و متوسطه، دیپلم و فوق دیپلم، لیسانس و فوق لیسانس و بالاتر است نتایج در جدول زیر آمده است.

جدول ۳. توزیع گردشگران بر حسب وضعیت تحصیلات

طبیعت‌گردان	پاسخ‌گویان	تحصیلات
درصد	فراوانی	تحصیلات
۶	۱۳	بی‌سواد
۱/۱	۲	ابتدایی
۷/۲	۱۶	راهنمایی و متوسطه
۵۲/۷	۱۱۸	دیپلم و فوق دیپلم
۲۹	۶۵	لیسانس
۴/۲	۱۱	فوق لیسانس و بالاتر
۰	۰	اظهاری نشده
۱۰۰	۲۲۵	جمع

شکل ۵. وضعیت تأهل پاسخ‌دهندگان

۵.۳. وضعیت شغل

وضعیت شغلی پاسخ‌گویان در دو طبقه دولتی و آزاد ارزیابی شد که نتایج آن در جدول ۵ نشان داده شده است.

۷.۳. نحوه مسافرت

با توجه به نتایج حاصل از پرسشنامه طبیعت گردان ۱۳/۱ درصد از طبیعت گردان به صورت انفرادی، ۶۹/۲ درصد خانوادگی و ۱۷/۷ به صورت گروهی به پارک آمده‌اند.

۸.۳. وسیله نقلیه

وسیله نقلیه استفاده شده طبیعت گردان ۷۰/۸ درصد شخصی، ۵/۴ درصد دوچرخه، ۶/۹ موتورسیکلت، ۱۴/۶ وسیله نقلیه عمومی و ۲/۳ درصد از طبیعت گردان هم به صورت پیاده به پارک آمده‌اند.

۹.۳. انگیزه سفر

انگیزه سفر طبیعت گردان در ۵ مورد تفریحی، استفاده از هوای سالم، دوری از محیط شهری، نزدیکی به محل سکونت و دوری محل سکونت از سایر مناطق تفریحی، ارزیابی شد. بر این اساس ۳۶/۲ درصد از طبیعت گردان به انگیزه تفریح، ۳۷/۷ درصد استفاده از هوای سالم، ۱۰/۸ درصد دوری از محیط شهری، ۱۰ درصد نزدیکی به محل سکونت و ۵/۴ درصد دوری محل سکونت از سایر مناطق تفریحی به منطقه مورد نظر آمده‌اند.

۱۰.۳. مدت اقامت

با توجه به نتایج به دست آمده ۵۳ درصد از طبیعت گردان مدت اقامت خود را چند ساعت در روز ۳۸/۵ درصد یک روز، ۳/۸ درصد بیش از یک روز و ۴/۶ درصد مدت اقامت خود را نامشخص عنوان کرده‌اند.

۱۱.۳. فصل مسافرت

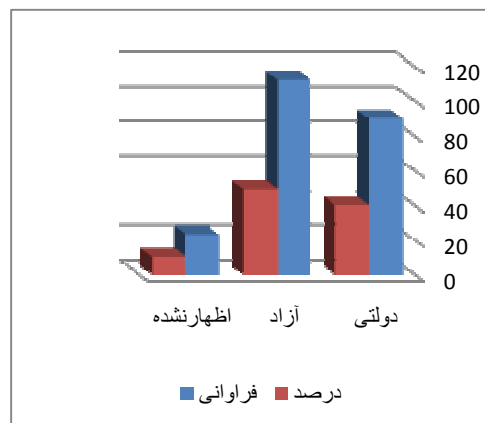
۷۶/۹ درصد از طبیعت گردان فصل بهار، ۲۰ درصد فصل تابستان و ۱/۵ درصد پاییز و ۱/۵ درصد فصل زمستان را برای سفر به این منطقه ترجیح داده‌اند.

۱۲.۳. مکان اقامت

در این سؤال مکان اقامت در چهار گزینه چادر شخصی، اردوگاه تفریحی، مهمانسرا و سایر موارد پرسیده شد که نتیجه بدین شرح است: ۵۶/۲ درصد چادر شخصی، ۲۷/۷ درصد اردوگاه تفریحی، ۶/۲ درصد مهمانسرا، ۸/۵ درصد سایر موارد را انتخاب کرده‌اند.

جدول ۵. وضعیت شغلی پاسخ گویان

پاسخ گویان	فراوانی	درصد
دولتی	۹۰	۴۰
آزاد	۱۱۲	۴۹/۶
اظهار نشده	۲۳	۱۰/۳
جمع	۲۲۵	۱۰۰

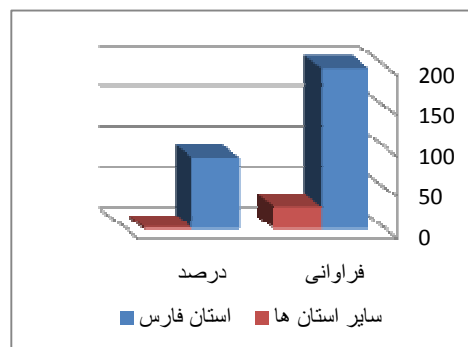

شکل ۶. وضعیت شغلی پاسخ دهندگان

۶.۳. وضعیت پاسخ گویان از لحاظ محل زندگی

جدول ۶. وضعیت پاسخ گویان از نظر مبدأ سفر

وضعیت پاسخ گویان	فراوانی	درصد
استان فارس	۱۹۸	۸۸
سایر استان‌ها	۲۷	۲
جمع	۲۲۵	۱۰۰

شکل ۷. وضعیت پاسخ دهندگان از نظر محل زندگی

۱۳.۳. میزان درآمد

در این سؤال میزان درآمد در چهارگزینه ۱۰۰ تا ۳۵۰، ۳۵۰ تا ۶۵۰، ۶۵۰ تا ۸۵۰ و بیشتر از ۸۵۰ مورد پرسش قرار گرفت که ۶۰٪ درصد گزینه ۳۵۰ تا ۶۵۰ هزار تومان را انتخاب کرده‌اند.

۱۴.۳. میزان پرداخت ورودیه

میزان پرداخت ورودیه در چهارگزینه کمتر از ۳۰۰، ۳۰۰ تا ۵۰۰، ۵۰۰ تا ۷۰۰ و بیش از ۷۰۰ تومان پرسیده شد

که عمده بازدیدکنندگان (۵۶/۳ درصد) مبلغ ۳۰۰ تا ۵۰۰ تومان را انتخاب کرده‌اند.

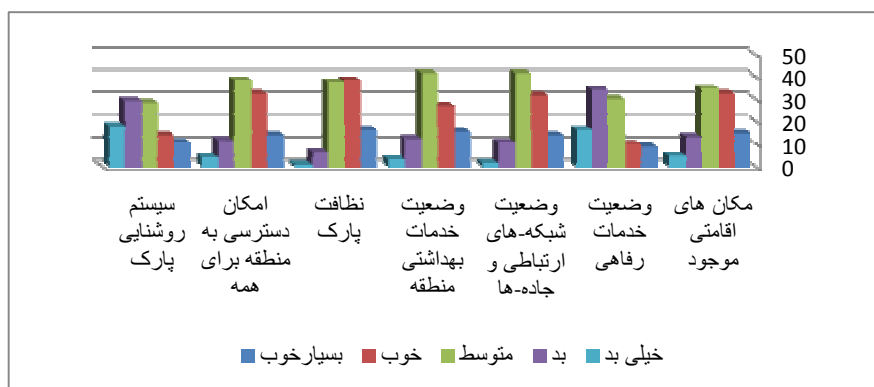
۱۵.۳. ارزیابی زیرساخت‌ها و خدمات طبیعت گردی

از دیدگاه طبیعت گردان

به‌منظور آگاهی از نظرات بازدیدکنندگان درباره زیرساخت‌ها و خدمات منطقه تفرجگاهی سؤالاتی نیز در این زمینه مطرح شد که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۷. زیرساخت‌ها و خدمات طبیعت گردی

بسیار خوب		خوب		متوسط		بد		خیلی بد		زیرساخت‌ها و خدمات طبیعت گردی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۴/۶	۴۲	۲۲/۳	۴۵	۳۴/۶	۴۵	۱۳/۱	۱۷	۶	۴/۶	مکان‌های اقامتی موجود
۸/۵	۱۳	۱۰	۳۹	۳۰	۴۴	۳۳/۸	۴۴	۲۱	۱۶/۲	وضعیت خدمات رفاهی
۱۳/۸	۴۱	۳۱/۵	۵۴	۴۱/۵	۵۴	۱۰/۸	۱۴	۲	۱/۵	وضعیت شبکه‌های ارتباطی و جاده‌ها
۱۵/۴	۳۵	۲۶/۹	۵۴	۴۱/۵	۵۴	۱۲/۳	۱۶	۴	۳/۱	وضعیت خدمات بهداشتی منطقه
۱۶/۲	۵۰	۳۸/۵	۴۹	۳۷/۷	۴۹	۶/۲	۸	۲	۰/۸	نظافت پارک
۱۳/۸	۴۲	۳۲/۳	۵۰	۳۸/۵	۵۰	۱۱/۵	۱۵	۵	۳/۹	امکان دسترسی به منطقه برای همه
۱۰/۸	۱۸	۱۳/۸	۳۷	۲۸/۵	۳۷	۲۹/۲	۳۸	۲۳	۱۷/۷	سیستم روشنایی پارک

شکل ۸. زیرساخت‌ها و خدمات طبیعت گردی.

۴. بحث و نتیجه گیری

پارک‌های ملی برای اشاعه، حفظ و حمایت از حیات وحش و پوشش گیاهی طبیعی احداث می‌شوند. این مناطق از جنبه‌های زیبایی‌شناسی، زمین‌شناسی، تاریخی،

باستان‌شناسی و دیرینه‌شناسی یا سایر ارزش‌های علمی و معنوی اهمیت دارند و برای بهره‌وری مردم تحت حفاظت قرار می‌گیرند. براساس دستورالعمل فوق تا جایی که ممکن است باید امکانات لازم برای مشاهده حیات وحش و پوشش گیاهی طبیعی در اختیار عموم مردم قرار داده

استان‌ها، همچنین ۶۹/۲ درصد به صورت خانوادگی به این منطقه سفر کرده‌اند. همچنین اغلب بازدیدکنندگان (۳۷/۷ درصد) انگیزه سفرشان به این منطقه را استفاده از هوای سالم عنوان کرده‌اند.

۴. ۵۶ درصد بازدیدکنندگان متأهل بوده و ۴۹/۶ درصد آنان شغل آزاد داشته‌اند. نظر به اینکه اکثر بازدیدکنندگان خانواده‌ها هستند باید در برنامه‌ریزی‌ها امکانات مورد نیاز تفریح و بازی کودکان نیز مورد توجه قرار گیرد.

۵. ۷۰/۸ درصد از بازدیدکنندگان با وسیله شخصی به پارک آمده‌اند، بنابراین، وجود پارکینگ در منطقه تفرجگاهی ضروری به نظر می‌رسد.

۶. بازدیدکنندگان با درآمد متوسط ۳۵۰ هزار تومان تا ۶۵۰ هزار تومان با فراوانی ۶۰/۲ درصد عمده بازدیدکنندگان را تشکیل می‌دهند و این مطلب نشان‌دهنده این موضوع است که در برنامه‌ریزی‌ها برای استفاده مناسب از امکانات منطقه باید اقبال با درآمد متوسط مورد توجه قرار گیرند.

۷. اغلب بازدیدکنندگان ۵۶/۳ درصد مبلغ ۳۰۰ تا ۵۰۰ تومان را برای پرداخت ورودیه مناسب دانسته‌اند. ورودیه به منزله یک عامل اقتصادی در راستای بهبود امکانات زیربنایی منطقه باید عاملی در جهت حفظ ظرفیت برد آن باشد.

۸. اغلب بازدیدکنندگان خواستار احداث پارکینگ، سرویس‌های بهداشتی، حفظ حالت طبیعی پارک، ایجاد تأسیسات در حد متناسب با طبیعت و افزایش امکانات ورزشی برای سنین مختلف و ایجاد امکانات رفاهی مهم‌ترین نیاز بازدیدکنندگان این پارک را تشکیل می‌دهند.

۹. با توجه به نظرسنجی درباره زیرساخت‌ها و خدمات موجود می‌توان نتیجه گرفت که از زیرساخت‌ها و خدمات موجود در منطقه به جز موارد وضعیت خدمات رفاهی و سیستم روشنایی پارک که از دیدگاه طبیعت‌گردان بد عنوان شده‌اند، سایر موارد متوسط یا خوب ذکر شده‌اند. به طور کلی، می‌توان گفت منطقه با توجه به کمبودهای موجود در وضعیت نسبتاً مطلوبی از نظر امکانات و زیرساخت‌های طبیعت‌گردی قرار دارد.

۱۰. برای استفاده مطلوب از منطقه تفرجگاهی پارک و رعایت اصول حفاظتی باید امکانات مناسب در حد کمتر از ظرفیت برد منطقه در نظر گرفته شود.

شود. استفاده بازدیدکنندگان باید با نقش و کارکرد اصلی پارک‌های ملی یعنی حفاظت از طبیعت از طریق یک سیستم زون‌بندی تلفیق شود. برای این منظور باید زونی احداث شود که در آن جاده‌ها، راه‌های دسترسی یا ساختمان‌ها، تسهیلات، امکانات تفرجگاهی، ساختمان‌ها و تجهیزات اداری مستقر شوند. برای حفظ یکپارچگی، مدیران پارک‌ها باید به‌طور فزاینده‌ای بر مدیریت تفرج به‌عنوان بخشی ضروری از فعالیت خود تمرکز کنند. مدیران منابع طبیعی اغلب با اهداف دوگانه‌ای مانند ترغیب طبیعت‌گردی و حفظ بوم‌سازگان‌های تحت مدیریت خود مواجه می‌شوند. ایجاد موازنه بین لذت بردن بازدیدکننده و نیازهای حفاظتی از جاذبه‌های طبیعی یک ضرورت است. شناخت ارزش‌های مناطق حفاظت‌شده، پارک‌های ملی و محیط‌های طبیعی تضمین‌کننده طبیعت‌گردی پایدار است لازمه مدیریت محیط‌زیستی موفق در مناطق حفاظت‌شده تجزیه و تحلیل بازدیدهای انجام‌گرفته از منطقه است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که برای تحلیل کمی و کیفی ویژگی‌های بازدیدکنندگان الگوی بازدید از منطقه (تعداد، نوع و نحوه بازدید) و آثار آن‌ها، انتظارات و علایق بازدیدکنندگان و روش‌های مختلف سفر در دوره‌های زمانی معین و در مسیرهای اصلی بازدیدکنندگان بررسی شود.

نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها را می‌توان چنین جمع‌بندی کرد:

۱. بیشتر بازدیدکنندگان ۷۶/۹ درصد، فصل بهار را برای بازدید و سفر به منطقه ترجیح داده‌اند با توجه به اینکه مسئله حفاظت در پارک ملی اهمیت زیادی دارد، باید به این نکته توجه داشت که در این فصل با تعیین ظرفیت برد و مدیریت مناسب تدابیری اندیشیده شود تا ضمن استفاده تفرجی بازدیدکنندگان از منطقه، تعادل اکولوژیکی منطقه حفظ شود. باید تدابیر لازم برای حفظ ارزش‌های زیستگاهی پارک در فصول اوج بازدید اندیشیده شود.

۲. عمده بازدیدکنندگان از پارک ملی بمو را مردان با فراوانی ۵۶/۹ درصد، و گروه سنی ۲۵-۳۵ سال با فراوانی ۲۲/۳ درصد تشکیل داده‌اند. بنابراین، باید برنامه‌ریزی‌ها بیشتر در راستای برآوردن نیازهای این گروه سنی باشد.

۳. ۸۸ درصد بازدیدکنندگان پارک ملی بمو از استان فارس به این منطقه آمده‌اند و بقیه از سایر

دارد، بنابراین می‌توان گفت پارک ملی بامو بوم سازگاری آسیب‌پذیر است و به همین دلیل باید پیامدهای استفاده‌های تفریحگاهی آن نیز به‌دقت ارزیابی شود.

۱۱. از آنجایی که کل محدوده پارک محصور بین اراضی کشاورزی و فعالیت‌های توسعه‌ای است و به‌وسیله استفاده‌های متعددی در معرض تهدید قرار

REFERENCES

- Dehghanian, S., Farajzade, Z., 2003, In translation: Environmental economics for non-economists translation environment, Safv, vol. Ajay (authors). Press, Ferdowsi University of Mashhad. 336 pp.
- Dehghanian, S., Dinghezli, F., 2007. In translating Natural resource economics, environmental policies, a. Cola (author), University of Mashhad. 463 p.
- Eternal City Pars Consulting Engineers, 2008. Bamu National Park tourism project feasibility. Zarghan city of Shiraz. 198 pp.
- Farhang dareshuri, b. 1983. Bamu National Park. Press and Public Relations Office of the Ministry of Environment. 30 pp.
- Geography of Fars Province. 2006. Compilation of Education. 75 pp.
- Goshtasb, H., Shams, B., Cheshme khavar, B. 2009. A Survey on Ideas and Recreational Requirements of Sysangan Forest Park. Environmental Sciences. Vol.6, No.2, Winter 2009 43-54.
- Lee, C. and S. Han. 2002. Estimating the use & preservation values of National Parks tourism resources using a contingent valuation method. *Tourism management*, 23: 531-540.
- Majnoonian, H. 1979. A methodology for social and economic assessment of outdoor recreation Parks. *Journal of Environmental Studies*, 9:12-20.
- Majnoonian, H., 1997. National Parks and protected area (values and application), Environment organization press, 479 pp.
- Majnoonian, H., 1998. guide for national parks and protected areas in preparation tourism, Macm., Nailly, T. Sbalvs Laskvryn (authors). World Tourism Organization, in collaboration with the World Conservation Union, published by the Environmental Protection Agency, 104 p.
- Majnoonian, H. 2000. The protected areas of Iran (principles and measures for conservation and park areas). EPA Publications, 742 p.
- Majnoonian, H., 2003. Protected Areas and Sustainable Development in Translation: The World Conservation Union, magazine articles, excerpts, parking the World Conservation Union. EPA publications. 199 pp.
- Madhushi, M., Niazy, A., 2010. Review and explain the development of the tourism industry in Golestan Province. *Journal of Knowledge and Development (scientific - research)* in 30: 17. Pp. 162-136.
- Mahdavi, d. 2003. Role of tourism in rural areas surrounding urban development and strategic model (Case study: Lavasan small villages). MA thesis in Geography and Rural Planning. University. 280 p.
- Ruknodineftekhari, A., Mahdavi, d. 2006. Rural tourism development strategies using SWOT model Lavasan small villages. *Journal of Agricultural Science*. Volume 10. No. 2. Pp. 30-1.
- Taleb, M., 1990. How do social studies. Kabir publication. 188 pp.